

Бондаренко Юлія Анатоліївна
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти
Наконечна Ольга Вячеславівни
здобувач магістерського рівня вищої освіти за спеціальністю Логопедія»
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ВІЗУАЛЬНИХ ЗАСОБІВ У СИСТЕМІ КОРЕКЦІЇ ДИСГРАФІЇ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасних умовах реформування освіти та впровадження інклюзивного навчання особливої актуальності набуває проблема подолання порушень писемного мовлення у дітей шкільного віку. Як зазначає В. Годлевська, одним із найпоширеніших таких порушень є дисграфія, яка проявляється у стійких специфічних помилках письма, зумовлених недорозвиненням окремих психічних функцій, що беруть участь у процесі письма [1].

Особливої уваги проблема дисграфії набуває у дітей середнього шкільного віку, оскільки саме в цей період навчальна діяльність значною мірою базується на письмових формах роботи. Наявність дисграфічних порушень негативно впливає на успішність учнів, знижує їхню навчальну мотивацію та може спричиняти формування вторинних психологічних труднощів.

Аналіз наукових доробки Л. Тенцер свідчить про те, що письмо є складним багаторівневим психічним процесом, який забезпечується взаємодією мовленнєвих, зорових, моторних і регуляторних компонентів. Порушення будь-якої з цих ланок може призводити до виникнення специфічних помилок, характерних для різних форм дисграфії [6]. Зі свого боку, В. Годлевська наголошує, що оптична дисграфія пов'язана з недостатнім розвитком зорового аналізу і синтезу, зорової пам'яті та просторових уявлень [1].

З огляду на викладене, пріоритетним напрямом у структурі корекційного впливу стає залучення візуального інструментарію. А. Куренкова візуальні засоби розглядає як сукупність наочних матеріалів і прийомів, спрямованих на формування правильних графічних образів, розвиток зорово-просторових функцій і підвищення ефективності засвоєння письма [3].

І. Олійник, Л. Тищенко та Л. Яценюк до основних видів візуальних засобів, що застосовуються у логопедичній практиці, відносять: графічні моделі літер, картки з оптично схожими буквами, схеми та алгоритми написання, кольорове кодування елементів літер, предметні та сюжетні зображення, а також сучасні мультимедійні засоби [5]. Їх використання сприяє формуванню цілісного зорового образу літери та полегшує процес її відтворення.

Специфіка використання візуальних засобів у дітей середнього шкільного віку зумовлюється віковими та індивідуальними особливостями їхнього розвитку. На відміну від молодших школярів, учні цього віку мають більш розвинене абстрактне мислення, що дозволяє ефективно використовувати узагальнені форми наочності, такі як схеми, таблиці, алгоритми. Водночас зберігається потреба у наочній підтримці навчального матеріалу, особливо у випадках наявності мовленнєвих порушень.

Важливою особливістю, на думку І. Ліпчевська, є необхідність індивідуалізації добору візуальних засобів залежно від форми дисграфії та рівня сформованості відповідних психічних функцій [4]. Наприклад, при оптичній дисграфії доцільно використовувати вправи на диференціацію графічно схожих літер, встановлення їх просторового розташування, аналіз структури букв. Ефективними є завдання на знаходження відмінностей, складання літер із елементів, обведення контурів, використання кольорових підказок.

Одним із ключових напрямів застосування візуальних засобів є формування графічного образу літери. Це передбачає поетапне ознайомлення учнів зі структурою букви, виділення її елементів, встановлення їх просторового розташування та закріплення через різні види діяльності. Такий підхід сприяє формуванню стійких навичок правильного написання.

Не менш важливим є розвиток зорового аналізу і синтезу, що забезпечується через вправи на порівняння, класифікацію та диференціацію букв. Це дозволяє зменшити кількість помилок, пов'язаних із заміною або змішуванням графем.

Окрему увагу слід приділити формуванню просторових уявлень, оскільки їх недостатній розвиток часто призводить до дзеркального написання букв та порушення їх просторової організації. Використання вправ на орієнтацію в просторі (ліворуч–праворуч, вгору–вниз), а також спеціально організованих наочних матеріалів сприяє подоланню цих труднощів.

Суттєве значення має і розвиток зорової пам'яті, що забезпечує збереження та відтворення графічних образів. У цьому контексті ефективними є мнемотехнічні прийоми, використання асоціативних образів, карток, схем, що полегшують запам'ятовування.

Сучасні підходи до корекції дисграфії передбачають також інтеграцію візуальних засобів із цифровими технологіями. Так, М. Дергач, А. Куренкова та інші вважають, що використання інтерактивних вправ, мультимедійних презентацій, освітніх платформ сприяє підвищенню навчальної мотивації учнів і забезпечує більш високий рівень залученості до корекційного процесу [2; 3].

Слід зазначити, що систематичне використання візуальних засобів у поєднанні з іншими методами корекції (мовленнєвими, моторними, когнітивними) забезпечує значне підвищення ефективності логопедичної роботи. Це проявляється у зменшенні кількості специфічних помилок, підвищенні рівня сформованості графічних навичок і покращенні загальної успішності учнів.

Отже, візуальні засоби є важливим компонентом системи корекції дисграфії у дітей середнього шкільного віку. Їх специфіка полягає у поєднанні наочності з елементами узагальнення, індивідуалізації та інтеграції з іншими методами впливу. Ефективне використання візуальних засобів сприяє розвитку зорово-просторових функцій, формуванню правильних графічних образів і підвищенню мотивації до навчання, що в цілому забезпечує успішність корекційного процесу.

Список використаних джерел

1. Годлевська В.Ю. Оптична дисграфія: поняття, корекція, профілактика. Наукові записки Вінницького державного педагогічного

університету імені М. Коцюбинського. *Серія: педагогіка і психологія*. Вінниця, 2020. Вип. 61. С. 13-18.

2. Дергач М.А. Використання візуалізації в роботі з дітьми із особливими освітніми потребами. Спеціальна освіта та соціальна інклюзія: виклики ХХІ століття: I Всеукр. науково-практ. конф., м. Запоріжжя, 25 листопада 2021 р. С. 7-8.

3. Куренкова А.В. Використання методів візуалізації в роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення. *Inclusion and Diversity*, спецвипуск, 2023. С.30-33

4. Ліпчевська І. Візуалізація в освіті: сучасний підхід до використання наочності. Світ дидактики: дидактика в сучасному світі : зб. матеріалів Міжнар. науково-практ. інтернет- конф., м. Київ, 21–22 верес. 2021 р. Київ, 2021. С. 196-197

5. Олійник І.М., Тищенко Л.Р., Яценюк Л.І. До питання корекції дисграфії у дітей молодшого шкільного віку. *Імідж сучасного педагога*. Полтава, 2022. № 3 (204). С. 91-94.

6. Тенцер Л. В. Діагностика та корекція дисграфії у молодших школярів: дис. ... канд. пед. наук. 13.00.03. Київ, 2021. 310 с.